

Sisäministeriölle

5.2.2021

Asia: SMDno-2019-776

Suomen Punaisen Ristin lausunto Valtakunnallisesta ohjeesta pelastuslaitoksille vapaaehtoisten voimavarojen hyödyntämiseksi pelastustoiminnassa

Suomen Punainen Risti kiittää mahdollisuudesta lausua Valtakunnallisesta ohjeesta pelastuslaitoksille.

Suomen Punainen Risti on viranomaisia tukeva julkisoikeudellinen yhdistys, jonka oikeudellisesta erityisasemasta on Suomessa säädetty lailla (238/2000) sekä sen nojalla annetulla tasavallan presidentin asetuksella (827/2017). Kansainvälisesti Punaisen Ristin erityisasema perustuu sodan uhrien suojelemiseksi solmittuihin neljään Geneven yleissopimukseen vuodelta 1949 ja niitä täydentäviin kolmeen lisäpöytäkirjaan. Suomen Punainen Risti varautuu auttamisvalmiudessaan toimimaan viranomaisten apuna.

Suomen Punainen Risti antaa lausuntonsa kahdessa roolissa, sekä pelastustoimintaan osallistuvana järjestönä että Vapepan koordinaatiojärjestönä. Suomen Punainen Risti on koordinoanut Vapaaehtoisen pelastuspalvelun (Vapepa) verkoston toimintaa koko sen olemassaolon ajan yli 50 vuoden ajan, nimittää sen puheenjohtajan ja toimii verkoston ensisijaisena edustajana. Koordinaatiosta on sovittu myös sisäministeriön kanssa vuonna 2018 allekirjoitetussa yhteistyöpöytäkirjassa.

Keskeisenä huomionamme on, että ohjeen kirjoitustapa jättää epäselväksi, onko tavoitteena rakentaa Vapepalle rinnakkainen koordinaatiomekanismi vai tukea jo olemassa olevaa, hyväksi todettua järjestelmää. Suomen Punainen Risti on Vapepan koordinaatiojärjestönä ollut mukana myös ohjeen valmisteluvaiheessa, mutta ohjeen luonnosversio ei nähdäksemme täysin vastaa sitä, mitä erityisesti Vapepan osalta olemme toivoneet. Tämän lausunnon tavoitteena on selkeyttää ja tarkentaa koordinoitua vapaaehtoistoiminnan tukea viranomaisille.

Yleistä

Suomen Punainen Risti pitää erinomaisena, että sisäministeriö pyrkii ohjeen avulla parantamaan järjestöjen toimintaedellytyksiä sekä ohjaamaan pelastuslaitoksia toimimaan yhdessä vapaaehtoisjärjestöjen kanssa pelastustoimen tehtävissä. Vapaaehtoisia on käytetty varsin vähän pelastustoimen tehtävissä, verraten esimerkiksi kadonneiden henkilöiden etsintöihin, tai henkisen tuen tai ensihuollon tehtäviin, joissa vapaaehtoisten tuomaa lisäresurssia käytetään laajalti.

Ohje kattaa keskeiset asiat. Pidämme erityisen kiitettävänä, että ohjeessa on kattavasti huomioitu myös spontaanit vapaaehtoiset ja heidän ohjaamisensa pelastustehtävissä.

Ohje on kuitenkin laadittu varsin yleisellä tasolla, ja täsmällisemmällä ohjeistuksella voisi saavuttaa tavoitteet paremmin. Tätä tavoitetta tukisi jos ohjeessa tuotaisiin vaikka esimerkinomaisesti eri pelastustoimen tehtäväkokonaisuuksia. Esimerkiksi öljyntorjunta rannoilla ja niiden läheisyydessä on pelastuslaitoksen tehtävä, jossa Vapepa-järjestöverkostolla on siihen liittyvää osaamista, sekä Suomen Punaisella Ristillä parhaillaankin käynnissä hanke yhdessä pelastuslaitosten kanssa (Oil Spill). Tämän tyyppisestä yhteistoiminnasta ohje ei mainitse juuri lainkaan.

Sisäministeriö on vuonna 2019 Punaisen Ristin kansainvälisessä konferenssissa yhdessä Suomen Punaisen Ristin kanssa sitoutunut hyödyntämään pelastustoimeen liittyvässä lainsäädäntö- ja linjaustyössä Kansainvälisen Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun liiton laatimaa, kansallisen katastrofilainsäädännön vahvistamiseen tarkoitettua työkalua ("Checklist on law and disaster preparedness and response")¹. Suomen Punainen Risti jatkaa mielellään ministeriön tukemista työkalun hyödyntämisessä tämän ohjeen viimeistelyssä.

Vapepan rooli

Suomen Punainen Risti katsoo, että Vapaaehtoisen pelastuspalvelun (Vapepa) roolin tulisi näkyä ohjeessa keskeisenä yhteistyön muotona niin hälytys-, varautumis- kuin muussakin yhteistoiminnassa.

Vuonna 2018 allekirjoitetussa yhteistyöpöytäkirjassa sisäministeriön ja Suomen Punaisen Ristin välillä on sovittu Vapaaehtoisen pelastuspalvelun (Vapepa) koordinaatiosta sekä valmiudesta tukea viranomaisia häiriö- ja onnettomuustilanteissa. Yhteistyöpöytäkirjassa on sovittu mm. valmiustietokannan ylläpitämisestä, hälytysjärjestelmästä, alueellisesta varautumisesta sekä yhteistoiminnasta. Suomen Punainen Risti katsoo, että näiden yhteistyöpöytäkirjassa sovittujen periaatteiden tulisi olla yhteistoiminnan lähtökohtana. Vaikka kyseessä on ohje, jonka pohjalta pelastuslaitokset tekevät päätöksensä itsenäisesti, tulisi ohjeen kuitenkin tukeutua jo olemassa oleviin ministeriötason sopimuksiin.

Nykyisellään ohjeen rakenne, jossa luvuittain ensin kuvataan teoreettinen tavoitetaso ja sen jälkeen tarvittaessa viitataan Vapepaan esimerkinomaisesti, voi johtaa tulkintaan, jossa eräänlaisen rinnakkaisen järjestelmän luominen on suositeltavaa. Vapepa on hyvin tunnettu ja toimiva verkosto, jonka kautta yhteistyön ja hälytystoiminnan mekanismit on jo sovittu, jonka toimintaan kaikki keskeiset vapaaehtoistoimijat ovat jo sitoutuneet, ja jonka kautta vapaaehtoisia saadaan hälytettyä viranomaisten tueksi erilaisiin tehtäviin yhden saman järjestelmän kautta. Sikäli kun Vapepan rooli ei ulotu johonkin tiettyyn toimintaan, tulee tarvittaessa hyödyntää muita tapoja ja verkostoja, mutta Vapepan kautta tapahtuvan toiminnan tulisi olla ohjeen lähtökohta, ei esimerkki muiden mahdollisten tapojen joukossa. Tämä edellyttää mm. luvun 5.1. (kolmas sektori ja sen toimijat) siirtämistä ohjeessa sen alkupäähän.

¹ <https://media.ifrc.org/ifrc/document/checklist-law-disaster-preparedness-response/>

Useat ohjeessa annetut toimintamallit on jo Vapepan piirissä tai sen kautta järjestetty, eikä niiden rinnalle ole järkevää tai tarpeen luoda erillistä järjestelmää. Joitakin esimerkkejä ohjeesta:

- Luvussa 4.3.1. mainitaan, että "pelastuslaitoksen tulisi kartoittaa alueensa pelastuspalvelujärjestöt ja sopia näiden kanssa alueen riskien mukaisesti tukitehtävistä ja näiden vaatimuksista." Mainittu kartoittamistyö on Vapepan kautta alueellisesti jo tehty, eikä pelastuslaitosten kannata hukata resursseja päällekkäisen työn tekemiseen.
- Luvussa 5.3. todetaan, että "vapaaehtoisilla voi viranomaisjohdon alla olla toiminnan sujuvoittamiseksi oman toimintansa johtamisjärjestelmä. Johtamisjärjestelmällä tulee olla pelastustoiminnan johtajan tiedossa ja hyväksymä." Vapepalla on oma - harjoiteltu, koulutettu, ja sopimus pohjaisesti järjestetty - johtamisjärjestelmänsä, joka toimii viranomaisen pyynnöstä.
- Luvussa kohdassa 5.3. mainitaan, että "viranomaisen voi hälyttää vapaaehtoiset suoraan päivystysnumerosta tai tilannekeskuksen kautta sovitusta päivystysnumerosta. Kummassakin tapauksessa hälytys menee Vapepan tai järjestön valmiuspäivystäjälle, joka suorittaa järjestöjen vapaaehtoisten hälyttämisen." Kun käytännössä hälytys joka tapauksessa menee Vapepan tai sen järjestön valmiuspäivystäjälle, jotka ovat valmiudessa vuorokauden ympäri, ohjeessa ei ole tarpeen seikkaperäisesti selvittää hälytysohjeen edellytykset esim. kellonaikojen osalta ja vasta sen jälkeen viitata Vapepaan. Selkeämpää olisi aloittaa viittauksella Vapepaan ja sen toimintatapoihin, ja sen jälkeen tarvittaessa täsmentää asiaa muilta osin.

Huomioimme myös, että ohjeessa viitataan Vapepan osalta valtakunnalliseen koordinaatioon (luku 5.1.), mutta huomioiden, että ohjeen kohderyhmänä ovat pääsääntöisesti maakunnallisesti toimivat pelastuslaitokset, siinä tulisi huomioida erityisesti maakunnallinen (alueellinen) järjestökoordinaatio mm. Vapepan maakuntatoimikunnissa, eikä keskittyä ainoastaan valtakunnalliseen koordinaatioon.

Samassa luvussa 5.1. oleva muotoilu "Pelastuslaitosten tulisi osaltaan vahvistaa pelastustoimintaan osallistuvien järjestöjen kanssa tehtävää yhteistyötä osana Vapepa verkoston toimintaa", on nähdäksemme hieman epäselvä, eikä siitä käy selvästi ilmi, kannustetaanko pelastuslaitoksia vahvistamaan yhteistyötä Vapepa-verkoston kanssa vai eri järjestöjen kunkin kanssa erikseen.

Yhteistyö alueellisesti

Hälytystilanteissa toimivan yhteistyön perustana on säännöllinen yhteinen harjoittelu, varautuminen ja suunnittelu. Sen vuoksi on olennaista, että yhteistyöfoorumit kattavat kaikki keskeiset toimijat juuri sillä alueella, jossa pelastustoimintaa tehdään.

Ohjeen luvussa 4.2. todetaan, että ”järjestökentän laajuuden ja moninaisuuden takia yhteistyössä tulee pyrkiä edustuksellisuuteen. Pelastuslaitos voi alueellaan edellyttää järjestöiltä rajattua edustusta yhteistyörakenteen mukaisiin suunnittelukokouksiin, kunhan riittävän laaja edustuksellisuus ja tiedon kulku on varmistettu. Edustuksellisuus voidaan toteuttaa esimerkiksi alueen Vapaaehtoisen pelastuspalvelun (Vapepa) verkoston kautta.”

Vapepan maakuntatoimikunnat kattavat kaikki keskeiset alueen vapaaehtoistoimijat. Niissä koordinoidaan Vapepan alueellista toimintaa, varautumista ja koulutusta. Sen lisäksi, että järjestöt ovat edustettuina itse, tai Vapepan kautta, viranomaisten verkostoissa ja yhteistyöelimissä, pelastuslaitoksia tulisi kannustaa osallistumaan Vapepan maakuntatoimikuntiin. Kaikesta alueellisesta vapaaehtoisia koskevasta harjoittelusta ja toiminnasta voidaan sopia toimikunnan yhteydessä.

Kuten ohjeessa todetaan, vapaaehtoisten rooli ei rajoitu varsinaiseen auttamistilanteeseen, vaan eri järjestöjen vapaaehtoisilla on usein merkittävä rooli myös pelastustoimen jälkeisissä torjunta- ja raivaustoimissa sekä onnettomuuden uhrien auttamisessa pelastustoiminnan loputtua. Lisäksi järjestöillä on hyvinkin merkittävä rooli omatoimisen varautumisen edistämiseksi ja onnettomuuksien ennaltaehkäisyssä sekä väestön suojaamiseen liittyvän varautumisen ja valmiuden ylläpidossa. Siksi myös valmiussuunnittelun yhteydessä myös vapaaehtoistoiminnasta vastuullinen järjestö on hyvä kuvata suunnitelmissa. Tämä edellyttää toimivia kokonaisvarautumisen yhteistyöelimiä, kuten alueellisia valmiusfoorumeita, joissa keskeisten viranomaisten lisäksi myös vapaaehtoistoimijoiden tulee olla edustettuina.

Korvaukset vapaaehtoistoimijoille

Vapaaehtoisille maksettavia palkkioita ja korvauksia käsittelevässä luvussa 5.4. mainitaan vain matkakulut sekä muut välittömät kulut. On kuitenkin huomioitava, että välittömien kulujen lisäksi valmiuden ylläpitämisestä aiheutuu kuluja, mm. koulutuksen ja varustehankintojen muodossa. Ohjeessa olisi hyvä mainita, että pelastuslaitos voi sopia myös valmiuden ylläpitämisestä ja kehittämisestä aiheutuneiden kulujen korvaamisesta, tai tukea vapaaehtoisia tai järjestöjä muutoin, esimerkiksi tarjoamalla maksutta koulutusapua ja koulutus- ja harjoitustiloja niiden käyttöön. Kyseessä tulisi tällöin olla nimenomaan korvamerkityt varat koulutus- ja varautumiskäyttöön. Pelastuslaitos voi valtioneuvoston asetusmääräysten huomioiden tukea alueensa pelastuspalvelujärjestöjä valmiuden ylläpitämiseksi myös vuosikorvauksella.

Luvussa olisi myös syytä tarkemmin ryhmitellä erilaisia korvauksia. Nykyisessä muodossa ohjeesta voi syntyä käsitys, että ilman sopimusta vapaaehtoiset eivät olisi oikeutettuja mihinkään korvauksiin. Vaikka korvauksista sopiminen etukäteen selkeyttää korvausten hakemista ja antamista, ei oikeus välittömien kulujen korvaukseen perustu kuitenkaan pelkästään sopimukseen.

Määritelmistä

Suomen Punainen Risti katsoo, että Vapepa tulisi sisällyttää ohjeeseen jo määritelmissä, esimerkiksi siirtämällä osa luvussa 5.1. olevasta kuvauksesta sekä viittaus sisäministeriön ja Suomen Punaisen Ristin välillä tehtyyn yhteistyöpöytäkirjaan ao. 3 lukuun. Tämä olisi johdonmukaista senkin vuoksi, että nykyisellään Vapepa mainitaan ohjeessa useaan otteeseen ennen kuin sen toiminta kuvataan luvussa 5.1.

Luvussa 1 "Ohjeen tarkoitus" on annettu termille "vapaaehtoinen pelastustoiminta" hyvin laaja määritelmä: siihen katsotaan kuuluvan 1) järjestöjen kautta toteutettava vapaaehtoistoiminta, 2) henkilöinä pelastuslaitokseen toimintaan sitoutuneet vapaaehtoiset, sekä 3) spontaanit vapaaehtoiset. Sopimuspalokunnat on kuitenkin jätetty pois ohjeen vapaaehtoinen-määritelmästä. Siten jää epäselväksi, mitä kohdassa 2 tarkoitettut "pelastuslaitoksen vapaaehtoiset" ovat (muita kuin sopimuspalokuntiin kuuluvia henkilöitä), ja voidaanko heitä luokitella vapaaehtoisiksi.

Lisäksi huomioimme, että nykyinen kuvaus Vapepasta on epätasällinen, kun se on kuvattu "järjestö- ja viranomaisverkostoksi" (s. 23). Kyseessä on järjestöverkosto, vaikka sen toimielimissä viranomaisilla onkin asiantuntijaedustus. Samoin verkoston kokonaiskoordinaatiovastuu on määritelty (SPR), mutta muiden järjestöjen (SMPS ja SLPS) vastuut liittyvät ko. järjestöjen rooliin vastata omasta toimialastaan, ei verkoston kokonaiskoordinaatioon sinänsä.

Termi "spontaani vapaaehtoinen" on ohjeessa kuvattu useassa kohdassa. Esimerkiksi luvussa 3: "Spontaani vapaaehtoinen pelastustoiminnassa on henkilö, joka [...] ei kuulu tehtävälle osallistuvaan valmiusjärjestöön tai vapaaehtoisjärjestöön ja jolla ei edeltävää järjestökoulutusta tehtävään." Tämänkaltainen määrittely on jokseenkin ongelmallinen, koska myös spontaani vapaaehtoinen voi olla tehtävään hyvinkin koulutettu esimerkiksi oman työnsä kautta. Samoin termi "järjestökoulutus" on tässä yhteydessä epäselvä.

Kuten jo todettu, edellä ohjeen luvussa 1 todetaan täsmällisemmin, että "vapaaehtoisella tarkoitetaan [...] sekä organisoimatonta ja epämuodollisempaa vapaaehtoistoimintaa suuronnettomuus- tai häiriötilanteissa eli niin kutsuttuja spontaaneja vapaaehtoisia." Suomen Punainen Risti katsoo, että keskeistä spontaanien vapaaehtoisten määrittelyssä onkin, että he tulevat ennalta määritellyn johtamisjärjestelmän ulkopuolelta. Tilanteen edetessä he voivat tulla osaksi organisoitua johtamisjärjestelmää, tai eivät.

Tekstissä mainitaan myös "valmiusjärjestö", joka on tulkinnanvarainen ja jota ei ole määritelty missään, ja jonka voisi joko määritellä esim. Sanastokeskuksen termipankin mukaisella määrittelyllä tai korvata esim. "vapaaehtoisjärjestö"-termillä.

Huomioimme myös, että ohjeessa käytetään paikoittain termiä "vapaaehtoistyö". Ohjeessa tulisi kautta linjan käyttää mieluummin termiä "vapaaehtoistoiminta".

Muut huomiot luvuittain

2 Säädösperusta

Säädösperustassa tulisi mainita myös Työturvallisuuslaki (23.8.2002/738) 55 § (Vapaaehtoistoiminta).

4 Pelastuslaitosten tehtävät vapaaehtoisten voimavarojen hyödyntämisessä alueen pelastustoiminnassa

Suomen Punainen Risti katsoo, että luvun ensimmäinen kappale olisi syytä muotoilla toisin, koska nyky muodossaan siitä voi saada kuvan, ettei yhteistyötä pelastustoimen kanssa juurikaan ole. Käytännössä vakiintunutta ja myös sopimuksellista yhteistyötä kuitenkin on, vaikkakin verrattain vähän verrattuna poliisi- tai kuntayhteistoimintaan.

Ohjeessa myös viitataan useassa kohdassa vapaaehtoisten koulutukseen ja vaatimustasoon pelastustoimen tehtävissä. Nähdäksemme oli selkeämpää, että tämä jokseenkin hajanainen kokonaisuus kirjattaisiin esimerkiksi kappaleeseen 6 (Koulutus ja harjoittelu), jolloin siinä voitaisiin tuoda siinä tarkemmin esille eri osapuolten velvoitteet ja odotukset koulutukseen liittyvissä kysymyksissä.

Kuten jo todettu, vapaaehtoisten rooli ei rajoitu varsinaiseen auttamistilanteeseen, vaan eri järjestöjen vapaaehtoisilla on usein merkittävä rooli myös pelastustoimen jälkeisissä torjunta- ja raivaustoimissa sekä onnettomuuden uhrien auttamisessa pelastustoiminnan loputtua. Siksi valmiussuunnittelun yhteydessä myös tästä vapaaehtoistoiminnasta vastuullinen järjestö on hyvä kuvata suunnitelmissa. Yhteyttä kuntien valmiussuunnitelmiin pidämme hyvänä, samoin kuin ohjetta huomioida järjestöt koulutuksissa ja harjoituksissa. Huomioimme kuitenkin, että molempien osalta ohjeessa on käytetty konditionaalia "tulisi", kun ohjeessa muutoin käytetään sitovampaa muotoilua "tulee". Muotoilun ei tulisi jättää ohjetta tulkinnanvaraiseksi ohjeen velvoittavuuden osalta.

4.1. Riskiperusteinen vapaaehtoisten tarpeen määrittely

Suomen Punainen Risti pitää hyvänä ohjetta siitä, että myös vapaaehtoisten voimavarat ja yhteistyön muodot tulisi olla määriteltynä palvelutasopäätöksissä. Tässä yhteydessä olisi mahdollista muistuttaa, että vapaaehtoisten käyttö vähemmän vaativiin tehtäviin vapauttaa henkilöstöä vaativimpien tehtävien suorittamiseen. Vapaaehtoisten käytöllä on siten suora yhteys myös suorituskyvyn kasvuun, myös silloin kuin erityisosaamista omaavia vapaaehtoisia ei ole käytettävissä.

Lisäksi esitämme luvun otsikon muuttamista muotoon: "Riskiperusteinen vapaaehtoisavun tarpeen määrittely".

4.3. Vapaaehtoisten tehtävistä sopiminen

4.3.1. Vapaaehtoisille sopivien tehtävien tunnistaminen

Kuten jo edellä on mainittu, luvussa 4.3.1. mainittu pelastuslaitoksen järjestökartoitus on Vapepan kautta alueellisesti jo tehty, ja tämän hyödyntäminen olisi syytä mainita ohjeessa kaksinkertaisen työn välttämiseksi.

Luvussa todetaan myös, että joissakin tilanteissa voi olla tarkoituksenmukaisempaa valita toimija yksityiseltä sektorilta. Ohjeen mukaan ”järjestöjen ja yritysten kilpaillessa saman toiminnan tuottamisesta tulee huomioida kilpailulainsäädäntö.” Tässä yhteydessä tulisi painottaa, että järjestöjen vapaaehtoistoiminta sekä niiden mahdollisesti tuottama maksullinen palvelu eivät ole toisilleen rinnasteisia. Yksityinen palvelutuotanto, joko yrityksen tai järjestön tuottamana, ei kuulu vapaaehtoistoimintaa käsittelevän ohjeen piiriin. Palvelun valintaa ohjaavana näkökulmana mahdollisuus yksityisiin tuottajiin on mahdollisesti syytä mainita, mutta samalla on tehtävä ero järjestöjen vapaaehtoistoiminnan ja niiden tuottamien palveluiden välillä.

4.3.3 Sopimukset

Suomen Punainen Risti pitää tärkeänä ohjetta, jonka mukaan pelastuslaitosten riskienhallinnan kannalta on oleellista, että vapaaehtoisuussopimukset tehdään ennakoivasti. Lisäksi koemme tarpeelliseksi, että ohjeen liitteenä olisi mallipohja sopimuksesta. Tämä madaltaisi oleellisesti kynnystä puolin ja toisin sopia asiasta kirjallisesti.

Esimerkkinä tekstissä mainitusta viranomaisen ja vapaaehtoista edustavan järjestön välisestä sopimuksesta voisi mainita alueellisen Suomen Punaisen Ristin kanssa solmittavan Vapaaehtoista pelastuspalvelua koskevan sopimuksen.

5 Vapaaehtoisten käyttö pelastustoiminnassa

5.1. Kolmas sektori ja sen toimijat

Viittamme edellä tässä lausunnossa tekemäämme huomioon, että nykyinen kuvaus Vapepasta on epätäsmällinen, niin verkoston määritelmän kuin koordinaatioavustuiden osalta (viimeinen kappale).

5.1.2. Spontaanit vapaaehtoiset pelastustoiminnassa

Suomen Punainen Risti pitää kiitettävänä, että ohjeessa on huomioitu myös spontaanit vapaaehtoiset, jotka voivat parhaimmillaan tuoda arvokkaan lisän auttamistilanteeseen. On tärkeä pitää mielessä, että pikakoulutettuja spontaaneja vapaaehtoisia ei voida kaikessa toiminnassa rinnastaa koulutettuihin pelastuspalvelujärjestöjen vapaaehtoisiiin. Kuten ohjeessakin on mainittu, koulutetut vapaaehtoiset voivat avustaa spontaaneiden vapaaehtoisten koordinoinnissa. Myös Vapepan piirissä toimivilla

vapaaehtoisilla on kokemusta tällaisesta toiminnasta. Oheen muotoilu on nähdäksemme jossain määrin epäselvä, ja asian voisi ilmasti myös niin, että järjestäytyneet vapaaehtoiset voivat avustaa spontaanien vapaaehtoisten ohjaamisessa osaksi organisoitunutta vapaaehtoistoimintaa, jolloin viranomaisilta vaadittu ohjaus kevenee.

5.2. Johtaminen

Luvun kolmannessa kappaleessa mainitaan, että ”vapaaehtoisten käyttö perustuu virkavastuulla tehtävään tilannekohtaiseen harkintaan”. Periaate on oikea, mutta tässä jää epäselväksi, onko tarkoitus, että esimerkiksi etukäteen tehdyissä hälytysohjeissa ei voida valmiiksi ohjeistaa vapaaehtoisten hälyttämistä (esim. suuri lento-onnettomuus yms.), vaan päätös tehtäisiin aina tapauskohtaisesti, jolloin on olemassa riski, että menetetään useita tunteja.

5.4.1 Matka- ja kulukorvaukset

Edellä tässä lausunnossa esiin tuomiemme seikkojen lisäksi huomioimme, että luvussa viitataan sopimukseen Poliisin ja vapaaehtoisjärjestöjen yhteistoiminnasta, jonka viimeisin versio on vuodelta 2020, ei vuodelta 2015.

5.4.2. Vakuutukset

Vakuutuksia koskevaa lukua on tarkennettava niiltä osin, että Vapepalla ei ole omia vakuutuksia, vaan Suomen Punainen Risti on koordinaatiojärjestönä vakuuttanut myös verkoston toimijat. Huomioitava on myös, että kyseinen vakuutus ei korvaa viranomaisia avustavassa tehtävässä tapahtunutta vahinkoa, vaan tällöin kyseeseen tulee viranomaisen lain mukainen korvausvelvoite.

5.5. Viestiliikenne

Luvussa mainitut viittaukset VIRVE-verkkoon ovat jossain määrin epätäsmällisiä. Esimerkiksi kaikilla Vapepa-johtajilla ei välttämättä ole siihen käyttöoikeutta.

Nähdäksemme olisi selkeämpää, mikäli luvussa mainittaisiin vain, että viestinnästä on hyvä sopia alueellisesti ja huomioida jo olemassa olevat viestiohjeet. Yksittäisten henkilöiden/toimenkuvien maininta ei ole tarpeen, vaan ohjeessa voitaisiin kuvata millä järjestöillä ja mihin toimintaan välineitä on käytössä.

5.6. Poikkeusolot

Väestönsuojelusta säädetään kansallisen lainsäädännön lisäksi Suomen ratifioimassa Geneven yleissopimuksessa (SopS 8/1955) ja sen lisäpöytäkirjoissa (SopS 82/1980). Ensimmäisen lisäpöytäkirjan 61 artiklassa tarkoitettuja väestönsuojelutehtäviä ovat mm. hälytystoiminta, evakuointi, pelastustoiminta, lääkintähuolto (mukaan lukien ensiapu ja hengellinen huolto), sekä tilapäismajoituksen järjestäminen ja tarvikkeiden jakelu.

Suomen Punainen Risti korostaa yhteistoiminnan tärkeyttä viranomaisten lisäksi myös muiden väestönsuojeluun osallistuvien tahojen kanssa poikkeusoloihin varautuessa. Tällaisia yksiköitä ovat Punaisen Ristin lisäksi esimerkiksi Suomen Meripelastusseuran alusyksiköt, jotka toimivat poikkeusoloissa Geneven sopimusten meripelastusta ohjaavien säädösten alla. Olisi näin ollen tärkeää, että viranomaiset, mukaan lukien pelastustoimi, ottavat edellä mainitut toimijat mukaan esimerkiksi väestönsuojeluun tähtäävässä valmiussuunnittelussa sekä muussa varautumisen yhteistoiminnassa. Tästä olisi hyvä mainita myös ohjeessa.

6.1. Sammutus- ja pelastustyöhön vaadittava koulutus

Luku edellyttää nähdäksemme täsmennystä niiltä osin, mitä tarkoitetaan tukitoiminnoilla. Tarkoittaanko ohjeella, että esimerkiksi metsäpalojen jälkivartiointissa ei voida käyttää vapaaehtoisia ilman luvussa mainittua koulusta?

Kristiina Kumpula
pääsihteeri